

MA

IRODALMI ÉS KÉPZŐMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V., Visegrádi-u. 15.

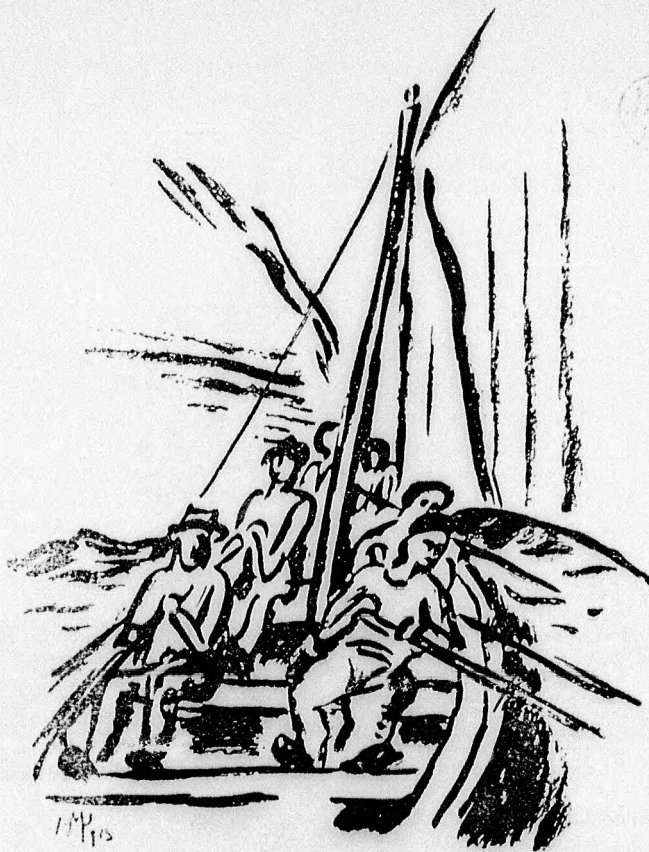
Szerkeszti:
KASSÁK LAJOS

Előfizetési ár Magyarországon:
Egy évre 10 korona, fél évre 5 K.

TARTALOM: Max Pechstein: Rajz. / Lengyel József: Hosszú sorok. (versek.) / Kassák Lajos: És. (vers.) / Bartók Béla: Énekhang és zongora kompozíciója Ady Endre versére (kotta melléklet). / György Máttyás: Befelé szerenád (vers). / Ujvári Erzsi: Próza: 6. / Szines Pál: Pál életéből (novella). / Máttis Teutsch János: Eredeti linoleummetszet. / Komját Aladár: Erős ember fülttye (vers). / Révai József: Ibsen és a monumentális irodalom. / Kassák Lajos: Mariay Ódórnól. / György Máttyás: Somlyó Zoltánról. / Mácza János: Színházak. Propaganda.

II

8

Max Pechstein: Rajz

ZENEI SZÁM: 1 KORONA

17. 0. 15

HOSSZÚ SOROK

I.

Nagyvérű rossz test s plebejusi természettől ingeres-
 vágyas életembe
 akármihogyan (mindegy) váteszség ékelődött.
 Sok igát érez; mindet, mind sullyal zöcsköli maszattá
 a nyakán
 a véres hust és az se jó neki, hogy alatta is igák
 vannak.
 Mindent megkíván a tudásból és soknak mindig a
 nemtudottat érzi.
 A nagyvérű rossz teszt mindenféle jók után irányost
 vágyakozó
 flastromos, balzsamos jók nem huzzák lábába a vérét.
 Nagyvérű rossz test s plebejusi természettől ingeres-
 vágyas életembe
 akármihogyan (mindegy) váteszség is ékelődött.
 Irigy és bosszutartó- álló, ő, emberi nagyszerű állat
 vátesz lett, hogy
 legyen és úgy kell: legjobb ember.
 Mert a legjobb embernek a legjobb most a földön
 (hát neki.
 Vágtában! Rajta!!!) mert csak ő merhet még és hinni
 ma
 csak ő tud.
 És az irigy- bosszutartó, eszes: ember
 halálra keresi a legjobb embert,
 hogy jobb legyen nála;
 mert a legjobb lehetőt magának akarja.

II.

Nem tudjuk, mi a jó; kőből van a nagy törvény-
 döntő paloták asszonyának a mérlege és ezen most
 már nevetni is tudunk.
De a jót akarjuk, mint a levegőt akarja minden
 szerves, mint a nőstényét a him.
Meghánytunk-vetettünk mindent és hogy semmit
 sem tudunk:
 ösztönünk jó vágyára építünk földben gyökerező és
 éggel nem törődő bábeitelten tornyot.
 Nagy ösztönünk biztos vezető és erőskezü győző
 s gondolkodó fejünk egészséges:
 nem meghalni akarunk a célért, de mint pedáns
 tudósok megszámtettük életünkkel az eredményt
 és láttuk (mert kinőttünk akkoriára) hogy saját
 drága izmaink és minden: nekünk legfőbb és legfel-
 tetőbb javunk nem absolutum és semmikép se végcél.
 Mindig építők: májusi, szép barikádok legcsucsán
 hordunk gerendát és alkotásunk most a rombolás
 és testvéreinknek test, ellenségeinknek kés vagy
 gáncs leszünk

és mi teszünk próbát az ujjonon patkolt csikókkal a
 csuszós vérben.

Tudománytól, művésztől és minden széptől
 skeptikussá tisztult fejünk a kedvünkre való ellenség
 vérenek évig fecskendező kutja alá tartjuk,

hulláikkal pedig egyenletesen trágyázzuk meg a
 mindenkit tápláló földeket.

Lengyel József

ÉS

valaki elindult,
 a poklos mezőkről valaki megint elindult
 melegágyból, kócosan, hatalmasan,
 mázsás csizmáin magával szaggatta a zuzmarás földeket,
 jó-konyhalányosan magára pácolta a pocsolják szagát
 és lépkedett, bokázott dárídós nekiruccanással . . .

A házak őrizgetőn utjába torpantak — és Ő
 füttyörészve ragyásra suholta a bőrük.

A harangok riadtan eléje harangoztak — és Ő
 kiharapta a jámbor harangozók tüdejét.

Néhány nagyfejű ellene okoskodott a rögeszméjével
 — és Ő
 bele csalta őket a száz öles kétségvermekbe.

és jött táncosan, kócosan . . .

A költők és a vándor fagyaltárusok térdre csuklottak
 örömmükben
 — Tavasz, ó Tavasz!

és megállt és három hónapra gazdásan megtelepedett . . .

A csönd felharsant. A fák gondtalanul ünneplőbe öl-
 töztek.

A zápfogukkal itt felejtett anyókák kiszippantottak a
 tenyérszéli ablakréseken.

Gömböc, puhácska gyerekek seregesen egyszerre látták
 meg a napot.

A kórházakban minden második beteg örökre kinyúj-
 tózott.

A mezőkön röhögve egymásra szaladtak a bársony-
 szőrű csikók

s ugyanakkor a városok otromba kapuiról
 könyeket szüreteltek és sziveket hasogattak a fekete
 particédulák.

és cihelődött és jólakottan indult . . .

Az utcákon szagosodott a kolerás rózsaszínű fagyalt

s a költők nem döglettek bele hogy elment.

Kassák Lajos

Nem mehetek hozzád.

Bartók Béla

ritard. molto (♩=50) (Andante) (♩=40) Andante assai (♩=112)

Szép nyár van ott! Itt ugye-ra van minden pu-masz-mak. Én meg-ha-lak.

ritard. molto. al. sosten. (♩=56) Andante assai (♩=101)

Nem a-ka-rod? Te vagy az én oxent fo-lod-sa-gom.

Sosten. (♩=72) Andante assai (♩=112) ritard. molto. al. Sosten. (♩=56)

S én meg-ha-lak.

Minden jógy fentartva.

Andante ($\text{♩} = 152-144$) *Sosten.* ($\text{♩} = 56$) *Andante* *accel.* ($\text{♩} = 108$)

Andante

du-*lor*, da-*lor* Ma-*sok me-het-nek, for-nek, el-nek* S en meg-*ha-lor*.

ritard. molto *Sosten.* ($\text{♩} = 63-60$) *dolce*

Piu mosso ($\text{♩} = 108$) *Sosten. molto* ($\text{♩} = 40$) *accel.* *Andante* ($\text{♩} = 72$)

Fe-*her ka-ros, Tan nem is vár-tor, Nem ö-~~lel~~-tor.* En meg-*ha-lor*.

rit. molto... ad *Allegro*
(♩ = 72)

2/3

Quis es haec, Min-de-nem.

erlec., stredo

Poco più andante *Sosten.* *Andante*
(♩ = 88) *(♩ = 56)* *(♩ = 100)*

3/4

Có-rom, u-tam, sot-som S'en meg-ha-ler.

molto esp. rit. *molto* *molto*

sempre più tranquillo *Sostenuto*
(♩ = 76) *(♩ = 56)*

S'en meg-ha-ler...

dim. *p* *pp*

1916. II

BEFELE SZERENÁD

Hajnal lány inge kitaglik a gyolcsokból.
 Levelező agyam: Törzsének vetem a vállamat.
 Faloromzat: Felfordul szemem emeledet irányán. —
Nem állhatok melletted
 Mindétig
 Mint a beszszelt begyesedik a támaszfalnak!

Mert egyszerre farkasodvak nyivákolnak mellettem
 vacokba tiltott nösténykék foga nyájás a réműletemre
 a kiablakoló barlangszáda a delelőig irdatlanodik
 fel. —

Igy vagy előttem elterítve:
 hogy fojtott mellede ágasodik az eredetes vityiló
 (mikor a szétzsundülő házak hegyrehátra fel kivirág-
 zanak!)
 minden tartozékát felomladékozza tetemedre.

Körül szenvelgős izmú gyertyák feléd csurgása.
 Nem loboghatok együtt a gyertyapalánkkal!
 Mint a béka tarkó lelkendezik a bőröm
 felpedrett levélségemet szétlélekzem az idegen fűtésű
 falakig
 telhetlen kitágulok mignem a perzselés fagyos és kék
 aztán visszakap a tudóm!

Ha kacsosan elértelek, hanyatlott!
 Máglyázd fel a száraz omladékot fakó nedveid össze-
 forrásán
 hadd verejtékezzek örömet egy előttiség veszedelmén!

György Mátyás

PRÓZA: 6

A faluban ma földelték el az első katonát.
 Mindenki gyászolására.
 A lezuhanó koporsó után, az ő fejükre is göröngyök
 hullnak.
 A pap száraz ajkuk elé nyújtja a könyező keresztet.
 Arcukról leszalad a vér.

Jézusom!

Aztán jönnek.

Az utca sárga szalagját feketére csipkézik.

És sirnak.

Sirnak.

Mert a lányok félük a szüzen maradásuk.

Az öregek a poklot, vagy az örök békességet.

Az anyák a méhük drága gyümölcsét.

Gyerekek az apjukat, aki néha ráért szeretni.

A pap meg a filléreket. — Mert csak néha botlanak
 eszükbe a vértanuk.

Ó, most sok ártatlan keresztre feszítettik.

És nem egyedül vannak a kenyéért lázadók.

Az idén rozsda eszi meg a vetést.

Az idén bogárszeméhez hasonló a krumpli.

Az idén a marhák töggye fájósra száradt.

Mert ide érzik a halottak rontó szaga.

Mert mindenki a párját várja forró testére.

Ezért a mással szeretkezés.

Ezért a csonkák hazavárása. Meg a falu nyomorékja,
 ha az asszonyok kemény husából válogat.

Lovak véresre sebzik a körmüket. Mert a kovács és
 a fia fübe harapott, a Kárpátok tetején.

És a Mária helyébe, ezer meg ezer anya nyújtja a fia
 vérző szivét.

Már a könyük se csordul.

De a nevetésük az arcukra fagy.

Érzik.

Valakit most darabokra szaggat a srápnel.

Valaki utoljára mond ki egy nevet.

És mindegy a mindegy.

Mindegy, ha már két zacskóba se fér az arany.

Mindegy, ha a gyerek már a kenyeret is vagdosni
 meri.

Mert valahol egész nap temetnek.

És érzik.

Hogy ezután sűrűben.

És érzik.

Hogy mind haza kíváncsoznak az örökké némán ma-
 radók.

Ujvári Erzsi

PÁL ÉLETÉBŐL

Hirtelen ébredt fel. Verébcsiripelés. Régi falusi reggel? Szembe napfényes tűzfal, két ujnyi égkék. Processzió végtelenbe nyújtózó utóhangjai. Egy kocsi zörgése. Egy ember ingó lépései.

Tiszta volt minden és meggondoltan éberséggel telt. Felugrott az ágyból. Pillanatra megszobrosodott: a Tegnap!!

A kizúgó dühe. Tökéleteseket alkotó életében minden tragikum már kezleggyintően jelentéktelenné fajult. Ezért minden történet fölöslegessé váltan izgatta. A száz meglátásból mindig is az egyetlenegyre talált rá! És az asszony vergődése!

Felszuszogott mellette valami:

„Hová? Ilgen korán? Mit zavarsz?”

Pálban szökkenőn magasabbra ugrott a dühe a tegnapi napinál.

Nem tudott felelni. Gyűlöletpillantása világított az asszony szemébe.

Amikor öltözködött, egymást rugdosták benne az ordító értelmetlenségek: A mindennapi élet. Az asszony ugyanolyansága. Az esti meztelensége. Hogy elárulta másnak, az ő egy perce változásáért. És vele a régi maradt: ocsmányabb egyformaságban. És a család nyúge. Börtön!!! Kifelé!!!

S már messzire volt. Valamilyen vonat vitte ki egy apróházas faluba. De csak mikor a köhögős gyerekek és a fényesre mázolt csizmák, meg a vakablakos parasztszemek kordonjából kijutott, eszmélt: Tegnap. Az asszonya.

Minden két ember közti gyötört unottság végső fázisa. És vakító világitással érezte fel: ma, ma mégis, kell, hogy megoldás jöjjön.

Aztán a reggel. Predesztinált nyugalma a mára.

Ósvényen járt már.

Fák közé került. Gondolatai az utsalí virágokat kísérték.

Három csokor volt a kezében.

Humorosan kangargó utakon ment lefelé. És a tenyereből vesztett vidéken (megszakadtan a tájék ismertségétől is) felneszelt és látta, valahol, milyen akaratosan pattan ki aggodó kövek között a fény felé a víz, gyermekes-tudatlan, tétova-sietséggel szalad, aztán rohan, aztán tülekedik, míg elér ide, ahol kissé nyugodtan megpihen.

Minden, az ég, a fü, a fa hangzón, ideges-örömben, érezhetőn nőtt. Új életek születtek.

És a patak aztán csendesesen leszaladt, tenger vize fel párolgott horizontális egék alá, — és az ég feléje futott, és itt beléje szurt a fa tüje, — amely nála gyökere-sedett.

Lefeküdt.

Gondolatai logikus lassan mozogtak: ma este még énekelnie is kell, — a legkedvesebb szerepe. Egy ideig követte a szerepét.

Aztán este egyedül az asszony: az utolsó, ami idekapcsolta őt.

És pihent játszással ráemelődtek a gondolatai legtisztább megismeréseire.

Egy este bünciért, és érezte, rosszaságaiért, kinozták. A család tizkaru polipja szitta, és kis, jól-érett életé-

ből kiesetten, dacossága és megbánása mártiromsággal telített könnyekre készítette a sötét szoba sarkában, — és akkor mindent hallott:

A szoba zakatolt.

A szekrények, — buta jószágok, — egymásra ropantak.

Beszorították a testét.

A hangok a szomszéd szobából simaságukat vesztetten ütötték az idegeit, —

a kocsik odalenn veszettül keringőztek, —

a villamosok halálra csöngették a rémuló embereket, az autók egymásba rohantak;

falták a túlkölésüket.

Rázkódott a ház, — nevetett, hangosan, minden.

De akkor megszólalt az ég.

Piros fénygel bevilágított görcsös szemeibe.

Trombiták túlordították az előbbi hangzavart,

Emberek örült kiáltása visszhangzott.

Az ég pedig közelebb hozta a pirosságát. Már lángok jöttek le róla a szem felé.

Mozdulatlanságra erőszakoltan: megcsuklott a térd.

A füst!

Az emberek!!

Hogy jajveszékelnék!!! Anya keresi a porontyát az égő szobában.

Merre a ponyva??!!!

Hogy siket a ház!!

(Talán mégis messzire lesz, — nem jó el eddig, — égve)

Durrulás.

És betörik az ablak. Szembepofozza az üvegdarab.

És a lehulló emberek. Jaj!

Az öngyilkosok soha másutt nem hallott kéjes hangja, amint lefelé esnek.

És felhozzák őket, és megmutatják a piros fényben, összetört festhalmazukat.

Isten! Isten!!!!

Motyogó szavak imába falkásodnak.

És csak egy szó hangzik: jaj!

Ájulásbe esés.

Aztán . . .

Semmi hang, — csak a homorura feszített ég orgonapontján egy kéz bársonyos cselesztája, — egy madár ivelő, szordinós hegedűszava, — és a bokor felette csendre intett.

A jószágos régi kezek a küszöb felé mutattak. Felő homályban a házacskák a kicsiny faluban egymás mellett termettek, a kerítések egymásba futottak, és a pár szál ember, mind az udvarra gyűlt.

És az eggyénőtt bokrok, a cellás ég, az emberek: panaszra gyűltek ellene, korholták és gyűlöltek őt.

A falu szeretetéből kiesett.

Megfoszt a virágotól, — Hogy verném halálra.

Énes akarással rángatja magához rácsomat. — Hogy szorítanám meg a testét.

Hogy akar tulnőni felettem. — Hogy dülhetnék rája.

És az emberek szava: külön él. Nem törődik velünk. Tapintatlan és erőszakos.

És közel hozzá kisikít egy éles hang! szerettem volna

— de mikor ketten voltunk, nem voltam neki más,
mint az ő énjének egy része, akit magába akart törni.
Hogy utálok!
Hogy az egész világ, aki őt ismerte, ami őt ismerte:
főöslegesnek találta.
Az éhes kutjának hust dobtak.
Ő, éhesen, meztelenül ült a hidegben. Szégyenlősen
— és minden fölvonult előtte: a kör kitégult.
Minden ház elsétált. Ott hagyta neki ereszenek piszkát,
— a kerítések kifutottak egymásból, — ráhullatták
szögeiket, — az ég szemvillantás alatt gömbösre fu-
jódott; — rá ontotta tágult melegéből kiesett hidegét,
az emberek mentek előtte el: rászórták kénes szemük
tűzét, undok szavaik facsaró zamatját, —
ezekért akartam valamikor valami lenni? Ezekért!?
Vékony meztelen teste felegyenesedett:
magasra!!!
És a tetőig sem ért el...
Nem érdemes ezekért szeretni!
Kettétört a teste.

Akkor, —
az egész falut magábaveszejtő sikitással ráhullt egy
hang: „megütöttél, és meg akartál egyszer ölteni, — de
most itt vagyok. Betakarlak testem meztelenségével, —
szemedet csokolom és könnyitem falukat, városokat,
világokat eltolo ajkammal, — és új akaratokat fogan-
tató, tíz ujjammal serkentem nászba a te akarásodat“...
Ez volt az asszony. Volt.
És aztán... amikor a zenét felismerte: és érezte, hogy
az életének a foglalataja:

Kopár vidéken, és mégis állhatatosan állt.
Talpa alig bírta a földet.
Helyt nem tudón ingott mindenfelé.
Merre lesz jobb?
Ott a völgyekben közönséges emberré süllyedni? —
vagy ott templomtornyokban harangnyelveket lóbálni?
— vagy ott, belefurakodni sötét szénbányák legmé-
lyebbjébe? — vagy zászlót lengetni kiáltással gauri-
zankárok tetején?

És akkor hallotta.

Egy furulya szólal meg vigan döngicsélve,
füttyöset kanyarított, — mint az ostor vége szaladt a
messzeségbe, —
valami hirtelen kiszökken a trombiták hangján,
és mellette az ember hangja orgonapontos toronyá
keményszik, —
az organa sipfelhői foltosra gubózzák az eget,
ha valahol átlgyukad,
eléje tömörül a felhősomó disszonáns örömmel;
a tornyos orgonapont hangosan kiált,
míg a sipfelhők átlátszatlan tömeggé szövődnek;
neki feszül a tornyos orgonapontnak áradó primhegedűk
ledültó vágya,
csellótestvérek csalogatják,
hegedűszelek háborítják,
felhősípok tömörebben szakadnak,
már nehezen lélegzik,
száz sip villámja vért ijesztőn szakít rést,

míg enyhülést hoz a kárhozott csendbe (ó csendbe?!!)
timpanisták dübörgő karja;
és leszakad a felhőtömb,
a szelek hegedűi nem fáradnak,
madarakkal játszanak labdát, — holtan hullanak ezren-
ként lábához, —
messziről száz mázsás kocsit hajt előre bassztubák
tömeges csapata, —
előre! előre!!!
neki az orgonapontos toronyak
— és lebökik!...
megszakad az orgonapont,

minden hang elered,
szabadságba veszetten csapkodnak egymásba,
(a nagybógók csak röhögnek, röhögnek!)

akkor a legélesebb furulyasíp megfogja az ember
hangját, megvárja amíg felnő,
és feljut követhetetlenül gyorsan, mindennél maga-
sabbra, minden hangot túlérve rakétásan átíveli ujjongó
karjával az egész muzsikát, —
fenn trónolva szelidít aztán, — és körben jár később
immár lecsendesült ritmikussá és harmonikussá vált
nagy témája körül, —
és a középpontból kirtelen, — nevetve újból toronyba
sudarasodik az ember élethangja,
és jókedvűn integet a távozó viharak.

Akkor érezte, hogy ő lesz az az emberi-isteni-hang-
és arrafelé ment!
Álomba szelidített agyában felébredten megérett a csend,
a jószág, a szeretet, a zene...

Szétnézett. Hosszuak voltak már az árnyak. —
O, már sietnie kellett. Nagyon, nagyra emelkedetten
ment hazafelé. Ilyen tökéletesen még soha nem érzett.

Oththon gyereksírás tört eléje.
Sietve leültették. Valamilyen cselédes komédiát meséltek
neki. Egy színházi pletyka gunyja sértette.
És újra felgyülemlt benne, unottan, főöslegesen:
az ucca... az otthon asztala... az égből lehangzó
repülőgép zaja... a felesége kívánatos melle-duz-
zadása...
mért volt fontos az, hogy Péter új kalapot vett a sze-
retőjének? ... mi az, hogy az újságban áll, — Imre
eljegyezte magát Irénnel... a bankokban leszállítják a
kamatlábat... Editnek gyereke született... áááá, nini,
meghalt a Sóvári... gyászolják elhagyott unokái, —
a Pista... mi az, hogy a főnök haragjától fél a hi-
bázó és öngyilkos lesz... hogy verekedni kell egy
szerepért... hogy nem jó a vacsora... hogy nem jól
ég a lámpa már egy év óta, és nem igazították meg
... hogy az asszony fivére újra állati ordításba fog,
mert ő a tából vett öntudatlanul egy falatot... hogy
a néni csittítja, mert neki fő a nyugalmas otthon...
sótalan... aztán feltör a gyereksírás... a...
A kerevetre veti magát.
Jé. egy férfikeszkenő. Még ez is? Péter betüivel.
Nem azért, mert megtörténhetett, de mert minden nap
így lehetett!!!
Eszébe jutott:
Reggel: május elsei feldiszített hajók utba
futása,

Este: minden disznek mocskos-sötét vizekbe
hullása.
„Asszony!!!“
„Pál, mi van veled, megvadultál?!“
„Asszony!!!“
De, már tudva, hogy játszik, keze ott volt az asszony
nyakán, —
az asszony előbb szerelmes ölelésre simult...
aztán elájult.
Pál nem érezte a kezét. Összébb szorult.
Az asszony lehullt melléje:
az utolsó, ami idekapcsolta!

Elvégeztetett.

Elment a szinpadra.
Nevetett. Ma minden élt itt.
Éltek a szöveffák, a pappendekli-házak, beszéltek a
festett ablakok, zenéltek a szőnyeges uccakövek, jó-
kedvűn ordítottak a távoli szuffitahegyek, —
csak az emberek voltak könnyörtelenül némák.
És ő királyul életet énekelt ma mindenbe! —
így még sohasem.

És a harmadik sorban odalenn, egy lány üveges sze-
méből ijedt sejtés éles reflektora világított néki emlékül.
Itt is elvégzett.

Mindjárt utazott.
Bizonytalan volt, de szabadultan tiszta.

Évek mulásával!
Valahol Szicilia tüzes tájain zsákokat hordott a hajókba.
Hajókba!!!
És estefelé danolni kezdett, — az emberek körülállták,
nagy lábakra keltek Itália hegyei... a folyók mind arra
ömlöttek, feléje a tengerpartra, ... az éjszaki jégcsapok
csöpögni kezdtek, — ... országok forradalomra gyűltek
előtte... és ott volt körülötte egész Európa.
És ijedten felhorkantak ott mind, ilyenkor, az egész
világban, akik ismerték a hangját, akik ilyenkor hal-
lották, —
és didergőn összebujtak.
És Pál festétfosztón dalolt...
Dalolt.
Dalolt.

Színes Pál

Mátis Teutsch János: Eredeti linoleummetszet

ERŐS EMBER FÜTTYE

Dereng.

Alvásból kiszikkadt homok:
Látásra pergetem magam.

Nincs éle a tájnak.

Fekszik minden lekaszáltan
S a bezabált hó utójját fölérzi.

A dolgok izma távolságba iszámúl.

Csak utak fércze köti a levőt.

(Öllődik az inyem. Kellő?)
Tintába mártott légy:
Egy részeg nyoma játszik erre-arra.

Eh!
FüTTY! füTTY! füTTY! füTTY!! a nappal elébe,
Míg talpra nem bögi magát!

Komját Aladár

IBSEN ÉS A MONUMENTÁLIS IRODALOM

Ibsen, a drámai forradalmár — a nagy északi titán, mondják, és Rosmersholm a legforradalmibb és legtitánibb.

És így is van, ha forradalom, amit csinált. Egyénekre konzervált szintetikus fájdalmakat. Tragédiává magasított minden csöndes és intellektuális életéle. Pesszimista, de multszázadbeli. Wertheri pózai vannak az alakjainak. És a pesszimizmusa nem a mai ember tudatos narkóizist keresése, hanem metafizikus, sőt szentimentális.

Nagyenis a Heloise századában élt. Még akkor, amikor irodalmi jelszavak és életjelszavak voltak a mostani Ibsenkritikák közhelyei: lelki élet, belső átélés, könnyen rezonálás. Passzív emberek voltak mindenféle, akiből hiányzott a produktív lendület és — legalább teoretikus — életbe lendülés. Halkan és félszegen állottak, mindenféle hamletti pózokkal.

Az akkori életből kikapott figura Rosmer is, ez a szabadgondolkodó pap, ez a konvenciókba tördeit Hamlet, ez a félszeg szerető és feminin férfi. Legigazibb Ibsen alak- és életalak, mondják. És valóban Ibsen alak, mint ahogyan az Nóra, meg a párja, meg Sollnes, meg a Vaškacsában a gazdag bankárgyerek, az enervált idealista fiú, akire majdnem azt mondanám, hogy zsidó, sőt magyar. Ez a sok kétes ekszisztencia: a naiv Nórától, a tudatos Werleig, és Brendel Ulrikától a züllött orvosig, akinek az ital az egyetlen pozitív és jó. Ezek a csupa filozófus valakik, akik passzív legyintésekkel élnek és döbbenetesen ismerik az igazi életet, amibe nem tudnak belefolytatódni. Mennyi önmagukkal verekedés van itt, mennyi vehemens és fuldokló keresése valamiféle megnyilatkozásnak. Mennyi naivitással züllött tudatosság. És a napnak tehetetlen akarása a karosszékbe-kötözöttségéből. És sok úgynevezett északi homály — amiből kilép, vagy

inkább kilétezik a Rosmerek fajtája, amire a kritikánk cédulát kent és elnevezte modernnek.

S még ma is így kritizálják. Rosmer, a modern ember, aki „kétségekkal küzd,” aki „belül él” meg „lelki konfliktusai vannak.” A modern ember, a mai ember, a mostani, aki rohan, mert jól akar élni és akárhogyanis jól, a szocialista, sőt talán enyhén és csöndben anarkista is, a mai aktiv ügyvéd, aki politikus és jó szociálpolitikát sürget. És Rosmer, az új, vagy nem is új, Hamlet, a belülverekedő pap. Meg Nóra, akinek komoly és tisztaszerelmű és igazi és őszinte és őszintén érteelő férfi kell. Meg Gregers Werle, akinek túlsok pénze van és éppen ezért absztrakt és ideális célkitűzésekbe csordul az energiája. Hihetetlen szemérem mindenütt és — a tudatosságon keresztül — hihetetlen naivítás.

Borzasztóan naivak az Ibsen emberek. Lelkiismeretesek és másoktól és önmaguktól félek. Perverzül játszanak a lehetőségekkel és a komoly és komor nagy tragikumot öntudatlanul döntik magukra — és ezt is magukból. Nem pozörök, — csak olyanok, akik hiszik a pózaikat. Az öreg cinikus javithatatlan idealisták is hiszik, amit mondanak. És a többiek is mind.

De, és csak azt nem lehet megérteni, miért mondják ezekre, hogy mai emberek. A mai ember — a kulturáltakra gondolok — az ügyvédekre, akik közgazdászok, és a gimnáziumi tanárookra, akik politikusok. Meg mindenkire gondolok, aki komolyan ma él: a proletár költőre gondolok, meg a lokomotívvezető miniszterre, meg John Burnsre gondolok, meg Lloyd George-ra, meg az összesre: a mai emberekre, akik nem metafizikusok és nem Rosmerek, de Brutusok és Borgia Césárok.

Ma cinizmus van és ettől nem kell megijedni. A mai ember pesszimista, de tisztában van azzal, hogy az élet célja az akció, és az akció öncél. A mai embernek is voltak „állomásai” és mindenféle nagyhaju, fájo és tizenyolcéves gesztusokban élt — de később Wundt került a kezébe, Werner Sombart meg Ostwald. A mai ember minden, csak nem „komplikált” és nem „romantikus” és úgynevezett „lelki életet él.” Így mondom: úgynevezett, mert persze, hogy lelkiéletet él hiszen intellektuál és gondolkodik. Az azonban képtelenül bárgyu közhely ma, hogy „lelki élet.” Nyúlós, polgári érzélgés — felelősségnélküli jajgatás — és értelmetlen metafizikába és feminin fájdalomakba kapcsolódás. Semmi akció és sehol öröm. Remek heroikus és szocialis akarások nincsenek az irodalomban. Ma az egész irodalmunk egy fáradt és exkluzív rágicsálás.

Ibsen lehetett igaz és meglepő akkoriban. A túlságos politikai élés közben talán jó volt egyéneket látni, sőt a kivételes egyéneknek a típusát. Ibsen egyedül álló az alakjaival, ez igaz. Nincs még egy ilyen Rosmer. Meg a borús és füledt atmoszférája, a túlfűtött csöndje is magában áll. Ez a sok, sok irodalmi ember, akít megcsinált — ez nincs mégvalahol. De miért kell megállni mellette és mainak nevezni az alakjait.

Nézzük Rosmert. Pap és a családjának tradíciói vannak. Aztán egy hatalmas nő jelenik meg az életében. Ez átalakítja. Modernné teszi. Mindenféle egyéni szabadságot szeretne. Örömet szeretne, szabad és vidám akciót. Aztán ebbe belejön valami. És éppen innen kezdve szűnik meg modernnek lenni. Büntudat lepi meg. Ártatlan szeretne lenni és mert azt hiszi, hogy nem ártatlan, hát nem tud tenni. Folyton azt kiabálja, hogy öröm és soha még nem nevetett. És ez-

után se tud. Önvádjai vannak. Paripákat lát: „Kisérteketek” lát. Ez a Rosmer nevelésbe becsületes. Sőt lelkiismerete van.

És apropos lelkiismeret. A Rosmeré, még egészen komoly, igazi, kísértetes, és aranyjánosos, és Arany Jánoson át Shakespeare-ig vezet, jó öreg lelkiismeret, ami nem enged aludni, satöbbi. Lelkiismeret, ami rokona a tébolyoknak.

De hol van ez ma! Az efféle komoly, ágnasz-szongos balladamotívum egyszerűen nincs. Az önmagunk felelősségrevonásának ez a formája szinplán nevelés. Éppen úgy, ahogy minden nagyon hangos és nagyon halálos tragédia is nevelés. A lelkiismeret manapság és megintcsak a modern embernél más. Egy kolosszális és arisztokrata góg. Egy szertelen és önmagunk előtti hiúság — talán ez!

És ez nem is materialista eljárás, egy ilyen szent és elfogulatlan bírót, hiúsággá — degradálni? (Nem is biztos, hogy degradálás.) Mert komolyan így van. Az ember manapság nem azért nem követ el ügynevezett bűnt, mert álmatlan éjjelektől és fehér paripáktól fél. Dehogyan. Nem a, lelkiismerete szavától fél. De nem is az igazságszolgáltatástól. (Pedig attól még inkább, mint a lelkiismeretétől.) A mai ember becsületes, mert gógos. A piszoktól félti a ruháját. Nem azért nem lop, mert ez bűn. Hanem azért, mert ez piszkos és nem is érdemes. Nem érdemes mint kockázat, mint üzlet. Nem érdemes merni: lopni. És újra: főleg góg- és hiúság, arisztokrata gesztus, exkluzivitás, magát nagyra-értékelés.

De mondjuk, hogy már lopott. Valami külső véletlenség meghozta, hogy kellett. Hát biztos, hogy nem lesz álmatlan éjszakája. És ha lesz, hát nem a lelkiismerete fogja bántani, nem a másikatsajnálás — bár ez kicsit meglehet — hanem félni fog attól, hogy rajtaveszt. Ma mindenki magában hordja a bűnösségét. És az nagyonis igaz, hogy alkalom szüli a tolvajt. A civilizáció — minden kommunizmus ellenére — tulajdonképpen az egén egyénítése, konvenciókon kívül helyezése. Az egénnek a civilizálódása pedig — és tehát — annyi, mint teljes elszakadás a társadalomtól. És semmi megütközés valamilyen „bűnön.” A legcivilizáltabb a tolvaj, meg a gyilkos — akiknek ez természetes. Borgia Césárok lesznek, és csupa renaissance kalandor. Aljasság és önzés és alatomosság — miért bűnök? Persze itt még nem vagyunk, de lelkiismeret, a régi értelmében nincs ma. A lelkiismeret, a régi, a balladás, a látomásos volt csak, ha volt.

Ibsen minden alakja még így él. Mindegyik tesz és aztán abbahagyja. Mindegyik észrevesz valamit — ami olyan nagyszerű, és óriási, hogy szinte gyerekes.

Az ideálisták mind — Rosmeren át — gyerekek. Rosmer tüzhelyről tüzhelyre akar járni, és örömet szeretne vetni. A Vadkacsra újra. Ibsen férfiai mind a tizen-nyolcévesek Sturm és Drangját élik, pedig idősök egytől egyig. Hihetetlenül érintetlenek mind, borzasztóan szűzek. És az a gyakran ismétlődő ibseni megállapítás: hogy boldogan csak ideálok nélkül lehet élni. Ez is mosolygató. Olyan naív ez a keserűség is. Hiszen nem kell minden ideált akarni. És tizen-nyolcéves dühvel és tizenhétéves hittal akarni. Az ideál nem cél, csak vízió. Szellemi torna. Elgondolás. Meredek összefüggéseken át jut el hozzá az ember, de — és csak gondolatban. Az ideál csak gondolat. A komoly, külső élet folytatása és legcsúcsa az ideál.

Az ideál nem elv. Az ideálért nem dolgozik az ember. Az ideál van, mert muszáj gondolkodni.

Ibsen emberei dolgoznak az ideáljukért — és összetörnek. Az ő elérhetetlenje, akit megvet — nem is tudom miért — a Mortensgard Péter. Ez nem megalkuvó ember, és nem igaz, hogy nincsenek ideáljai. Mert vannak — biztosan. Csak nem tornászik értük, mert tudja, hogy az efféle nyújtózásban kómikus az ember. Nem Rosmer a modern ember, hanem Mortensgard.

Meg egyideig West Rebeka. De most el kell tekinteni a nő voltáról. West Rebeka — modern férfi. Ugyanaz, aki Mortensgard. Akarva jött Rosmersholmra, csupa duzzadó, aktív cinizmus volt, és kívül minden konvenció. Aztán „megnemesedik.” Ömage mondja ezt így. Megnemesedik — a testi vágya „szerelemmé” sekélyül, büntudatra ébred. Az egész megnemesedése tulajdonképpen visszagyömöszölődés a konvenciókba — semmi más.

És sorra lehetne venni őket — az egész északi homályt, meg az összes Ibsen alakot. Mindben ott kalapál ez a túlzott és naív lelkiismeretesség, ez a mindent komolyan vevő metafizika. Csupa Hamletek, és Rosmerek.

És éppen Hamlettel kapcsolatban vallom, hogy Jágó, meg lady Machbet, meg a Lear leányok, meg Hamlet mostoha apja sokkal közelebb járnak a modern emberhez, mint Rosmer és a többi.

Ezek „aljas” emberek.

De miért bűn az aljasság? Ujjonnan kell értékelni ezt a szót. Objektív megállapítással. Aljas, szép, jó, olcsó, drága, okos, rossz. Nem elfogulva és undorral kell elgondolni. Az aljasság képze ma valami nagyon rossz, természetellenes, piszkos. Pedig egyszerűen csak tulajdonság, — épp úgy, mint például a szépség is tulajdonság, meg az erényesség is. A szavaknak értelmét tulajdonítanak, de miért kell hajlongva elfogadnunk ezt az értelem-tulajdonítást? Minden gáncsos mellékgondolat nélkül kell elgondolnunk ezt a fogalmat. Objektíven állítjuk valakiről: aljas ember, épp úgy mint szürke ló, vagy a kutya ugat. Azt kell megérteni, hogy az aljasság is lehet természetes és ösztönös és ha így van — akkor az már csak emberi, tehát mindenestre elfogult megállapítás, hogy piszkos és rossz.

Persze mindezzel nem azt akarom mondani, hogy a modern ember mindenképpen aljas. Először is törődik a konvenciókkal, aztán meg önmaga is értelmegállapító — szóval neki is kényszerképze van az aljasságról. De a modern ember mindenestre közelebb van — a szocializmus ellenére is — az aljassághoz, mint Jézus például, vagy mint a mult emberei, és egész biztosan közelebb mint Ibsen alakjai. Még különösen és tudatosan is — közelebb van. Hát még a tudat alatt!

De ez csak evolúció és nagyon természetesen az. A jó — vagy mondjuk inkább: az amit ma és általában jónak tartanak, lassan elcivilizálódik az emberből. A modern ember cinikus — vagyis újra értékeli a fogalmakat. És a fogalmak esetleg egészen egyénié. Ibsennél a jó közönséges és mindennapi jó, és minden közönséges jó és mindennapi. Az emberei nem harcos Zarathustrák, — akik sokkal inkább típusai a modern embernek, ha lehet egyáltalán ilyenről beszélni. Mert épp az bennük a modern, hogy csupa egén és teljesen új fogalmakat megformálók. Rosmer passzív, ső

metafizikus, mindenféle nemérdemes gesztusa van — a modern ember pesszimista gesztusa pedig: nem érdemes, szóval érdemes. A metafizikán keresztül kell eljutni a cinizmusig és az eleai monizmuson át a nemzetgazdászatiig. És a jón keresztül az aljasságig. És ezen keresztül vissza a jóhoz.

Persze mindez nem kisebbíti Ibsent. Csak azért kell ezeket elmondani, mert olyan föltétlenül és gondolkodás nélkül leborúlnak az ő „modernsége“ előtt, Ibsen nagy volt és költő volt. De nem modern — most. Akkoriban modern volt, persze. Hiszen éppen az, hogy abszolút nagyság nincs. Senki nem abszolút, se Goethe. se Homerosz, se, se, se Ady Endre. Mindenki, aki volt: relativ. Evolúciót elősegítő érték az igazi érték és ez relativ éppen mert lépcső egy maihoz. Minden abszolút az előttevalóra, és minden relativ arra nézve, ami utánjón. Ami most van, az abszolút mindenestre, hisz a legteteje minden előttevaló lépcsőnek. Abszolút, ha komoly és igazi továbbfejlődés. Ma Ady Endre abszolút nálunk. Tíz év múlva én leszek abszolút, vagy te, vagy ő, vagy még más.

Csak be kell mindezt vallani és nem kell görcsösen ragaszkodnunk a megállapításokhoz. Ibsen relativ, Shakespeare relativ, Ibsentől és egykevéssé Strindbergtől kapta a mai drámánk a praerafaelita egyszerűséget — vagy legalább is kellett volna kapnia. Shakespeare pedig közénk dobja teli marokból a problémákat, ahol válogathatunk. De Ibsent túlhaladtuk az emberei miatt — Shakespearet meg a formája és a pathosza miatt.

Csak be kell vallani, csak be kell vallani ezeket.

És most erről a bevallásról, illetőleg be nem vallásról — ami nagyon dühöng nálunk, és mindezt a Nemzeti színház multkori Ibsen premiéréjének apropójából mondom.

Az effajta leborulások nálunk tipikusak és nemcsak az akademiánál. A mi „modern“ irodalmunk, a sok nyugatról beszédettséggel együtt — a fájdalom és a ború előtti leborulást is beszédte. A mi dekadenciánk, dekadens írónk legkevésbé sem eredetiek. Beaudelaire, Verlaine, Rimbaud, Richepin, meg talán Rilke és Stefan George exkluzív fájásait, arisztokrata jajgatásait föltétel nélkül elfogadtuk. És ma ezekre a hangokra skáláznak.

Hisz értem: a túlfüledt intenzitású „egyedül-élés“ szülhet ilyen könnyeket, és ilyen szeszessziós fájdalomokat — de istenem, a fájdalom: az cél? Jajgatni cél? Sirni — lehet, hogy ezeket akarja akarattal az ember? És megint a lelki kényszer. Hiszen épen a lelkünk, azaz az ősnaitásunk, a természetességünk, a mi legelsők — akarja a vigszágot, és mindenféle vig kényszereket, hogy kifejeződhessék. A lélek az naiv — és a legelső életforma semmiesetre se volt a köny.

És mégis az egész irodalomban — most az internacionális komplexumot értem, és nem a mait, és nem a miénket — nem tudom hogy, de az a végtelesen érthetetlen hit (és bizonyosantudás) uralkodott el, hogy a művészet — tehát az irodalom is — mindenestre exkluzív, és a komolyan vett, vagy mondjuk klasszikus művek „szépsége“ is mindig valami élettől-elkülönülés volt, valami olyan összeütközés vagy probléma, ami ebből az elkülönülésből eredt. Minde-
nütt, mindenütt, mindenütt — az igazán „szép“ műveket mindig az irrealitás szülte, és sokkal szebb volt mindig a kesegő szerelem a boldognál.

A művész pedig exkluzív lett, elvonuló és gőgös: büszke a fájdalmára.

A művészet és a „Köznap“ problémája meg egész külön kérdéssé fontosult.

És most egész alázatosan és az előfött érzett régi dühömet leverekezdve kérdelem: hogy miért?

Most közel állok a félreérthetőséghez. De mondom nem fényképeket akarok — holmi „élethű rajzát a valóságnak“ — dehogy. (Az írás nem öncél — és a szépség sem öncél. Szociális irodalom kell — vagy nem bánom én konzervatív, feudális, avas, régiszagú, de állástfoglaló, állástfoglaló!

Állástfoglaló irodalom, igen. Az irodalom nem az életnek a rajza, de nem is élettől menekülés. Élethe-kapcsolódás kell, és benne élés a mában. Hogy nagyon vezércikkiesen mondjam: a köznapnak a felvetett kérdései legyenek a tárgyak, és az irodalom ezeket tárgyalja — szintetikusán. Mindent egybefoglalóan. Utakat mutasson és lehetőségeket mutasson. Ne legyen france-i székspszisú, és ne antik mint Hoffmannsthal, és ne absztrakt mint Rilke. Ne legyen passzív a gesztusa, és ne legyen — mint ahogy Mann mondja — a bosszú egy szelid fajtája az életen. Az élet igénye legyen, de minden metafizikus értelem nélkül, aktív, hangos, sőt lármázó legyen, sőt izléstelenül lármázó legyen. Drasztikus legyen, és majdnem azt mondanám: naturalista.

Ne legyen szép, legyen monumentális!

A mostani irodalmunk — szép. Csöndes hangok mintenfelé, és sablonos szerelmek, érzékenység, ener-
váltság, hangulatok, gondolatokkal játszás, szavakkal játszás, felhomály, szamovarak az asztalon, züllött ingmellek, estélyek, parfümös szavak, és parfümös uri nők. Az egyének a végtelenbe vitt és húzott analízise. Természetellenessé tágitott érzelmek, a jóni ösz-
lopoknak barokkba stilizálása. Impresszionista semmi-
ségek főfújása jaiokká. És csupa jaj, és csupa finom csiszoltság. Ha van valahol valami erő, akkor ez is csak az exkluzív gőgnek a kirobbanása. Beaudelaire-i pózok, amikkel menekülni akar az emberektől. Bang, Jacobsen és a többi „sen“ homálya és szentimentáliz-
musa, Ibseni alakok az irodalomban: csupa „egyen“ a szó nagyonis kompromittált értelmében. Csupa fájás és ború, csupa nyögés, csupa felelősségnélküli meta-
fizika és életjajgatás, csupa egyéntörténet — és ez sokszor ünnepelt hatása a romantizmusnak — és bár ne lenne.

Mindez szép. És ezt most nem is mondom gúnyosan. Ez szép, ha mindennapian értelmezzük a szépet.

De — először is, ne fogadjuk el a szépnak ezt a megállapítását. Nem az szép, ami csöndes, elrende-
zett, befelé zavaros, begombolkozott, különélő. Nem az irrealitás és nem a kivételes szép, ami a szemünkbe esik. A szép az, ami nagyszerű. Megdöbbenő. A han-
gos akció, meg egy állomásnak a zürzavara. A tőzsde, vagy egy forgalmas utca, vagy egy népgyűlés. Egy-
szóval ami monumentális — és ami önmagában az, saját magánál fogva — szóval ami nem stilizált, és nem körülírt, és nem analizált — ami egyszerű és közvetlen: ami primitív.

Hogy a szépnak ilyen kompromittált fogalma ter-
jedt el, annak a közönség — és ez szöszterint: utcán-
járók, vasárnapdelutáni olvasók, művelt orvosok, tizen-
hétéves zsüremberek, és vidéki pestrőlálmodók — borzasztóan belekontárkodik az irodalomba. Nálunk

mindenki ír, mindenki művész, — aki három olcsó romantikájú Ullstein könyvet megevett, aztán valami hétköznapi szerelem, amit rendkívülivé és egyedülivé stilizál, meg egy olcsó dekoratív hatású táj, szóval csupa ilyen nyúlós érzélgés jön közbe, aztán egy kis természetes intelligencia, meg ennek az intelligenciának a stílusa eltanult színekkel higitva — és kész író akárki. Valami beteg iskolai vagy önképzőkori kultura rontja meg az embereket, akik csupa multszázadbeliek a sóhajaikkal és az erőszakolt különállással. Mindegyik megvet minden monumentális „piszkot” és minden komoly, sőt pénzzel egybekötött életdolgot. Mindegyik szintetikus érez minden halálfélelmet és ezt szentimentális lével öntik le. Mindegyik beteg és fülledten magának él és magában él. Mind passzív és dekadens. Mind heroikus és fatalista gesztusokkal jár kel. Letompult színeik vannak, zümmögő, halk, eseménytelen történeteik — elfinomult és undorítóan szétanalizált emberek. Nagy, nyers — sőt piszkos erő és grandiozitás sehol nincs. Mindenki dekadens és érzékeny, és lassan bevették — hogy ilyen a kor embere. Ilyen feminin és érzélgő.

Ilyen Rosmer!

De a szépnek ez a korcs értelmezése nemcsak magyar specificum. Hisz éppen nálunk beszédett és elfogadott. A franciáktól jött és jutott a németeken át — hozzánk. A németek persze adtak neki alapos formaszépséget és pár természetes és objektív gesztust.

Jellemző, hogy az angolok legkevésbé „dekadensek.” És közülük való a legkonzekvensőbb életű költőnek, az anarkista és remek akciókba kívánczó Petőfinek a testvére: Shelley. És közülük való a legmonumentálisabb konstruktor: Shakespeare. És a legjózanabb és legtudatosabb: Shaw.

A szépségnek a szerepe manapság majdnem ugyanaz és olyan butaságba narkotizáló, mint a vallásé.

Nem szép szépirodalom kell. Ha már végzetesen elfogadott a szépnek az értelme, hát nem bánom ne legyen szép az irodalom. És ha okvetlenül jelző kell, legyen: monumentális. Monumentális irodalom és újra: — állástfoglaló. Hatalmas és súlyos és ne az élet illeszkedjen az irodalomhoz, tudniillik úgy ahogy mostanság ez a szentimentális és lírai próza hat — hanem megfordítva. Az irodalom előzze meg az életet, és mutassa meg a legvakmerőbb lehetőségeket. Meg kell próbálni az egyént materialisan beleválónak találni az életbe: szervesen és elválaszthatatlanul együttlevőknek, és meg kell próbálni végre fölhasználni mint egyént és mint tárgyat, ami földolgoznivaló: a tömeget. Mondjuk a tömeg mint regénytárgy. És Zóla már megcsinálta ügyis. Monumentálisan — nem aprólékosan, nem kisedet analízisekkel, hanem durva konturokkal, — nem stilizáltan és apró szépségekre ügyelve. Nem kell toleránsnak lenni, elfogultnak és vaknak kell lenni, a dolgok relativitását — ami van mindenestre — elköll hajítani, harcosnak, és katonásnak köll lenni, sőt politikusnak. És mindehhez nagyon konzekvensül köll élni, mint Petőfi, vagy mondjuk Gorkij.

És éppen az oroszok. Milyen monumentális irodalom! És ugye, milyen értéket-lefokozó volna, ha órájuk azt mondanók, hogy szép. Micsoda szociális és diákos benneélés a korban. Milyen elképzelhetlen nálunk például, hogy egy kékeres halk és előkelő poétánk valami barrikádon piszkolódna. Az egész orosz irodalom — a leghatalmasabb irodalom külön-

ben — szinte iskolapélda a monumentalitásra. Nagyvonalak mindenhol és hihetetlen, szaninos erő. És merre van egy magyar Gorkij, istenem!

Ezt kellene valahogy megcsinálni. A közönség ne a szépiért lelkesedjen és ne vegyen rakásra színes Ullstein dolgokat — valahogy bele kellene nevelni a monumentális érzékelését és értékelését. Erővel kellene írni — és az erő kedvéért meg lehetne bocsátani a mesterkéltséget és önmagunkra kényszerített erőt, ha erő lenne igazán. Nem Kaffka-féle hatszázoldalas analízissel, ami tagadhatatlanul szép — és nem Szép Ernő-féle féllapos és naiv elbámulással, ami szintén szép. Nem Rosmereket köllene csinálni, hanem hatalmas és mindenekelőtt egészséges embert, aki tudatos és segítő része az életakciónak.

Szociálisan írni. Az író felelős legyen azért, amit ír. Ne lehessen többet felelősségnélkül csinálni mindenféle szépirodalmat. Tessék vállalni mindent — és nem kibújni az állástfoglalás terhei elől, előkelő, exkluzív gesztussal. Tendenciózus irodalom kell — nem is mondom, hogy szociális. Csak éppen tendenciózus és ne a semmibe lendülő legyen.

Minálunk különösen. Először is azért, mert nálunk kezd specificum lenni ez az egyremenő és hajrás tungaság. A zsidóknak a tértfoglalása mindenhol és ennek a fajnak a harmadik generációban való kimerülése és dekadenciája hozta. Csupa túlfinomult idegzet, akik nem az egyik virágzó — és monumentális — üzletét folytatják, hanem assissi Ferenc aszkezisét, máskor meg Naturburschuk — mert impresszionisták. A líránk Ady Endre erős földszaga óta lefelé megy és Babitsban alaposan is „klasszikussá” csúszott. Csak most a legeslegujabbakban hallatszík valami egészséges fölszegése a fejnek, ahogy

„tisza gyerekszájjal” — Kacagják szárnyas himnuszát az újszülött időnek.

De öbennük is túlsok a dekoratív szépség — ezenkívül nemcsak a fogalmakat értékelik át, hanem a szókat is, ami nem köllene, mert ez okvetlenül különállítja őket mégiscsak.

És aztán a mai drámairóink. Nagyon jellemző a magyar dráma reprezentánsaira, az exportcikk Molnár darabokra: hogy mindben van valami estély. Az emberhez kötözött problémák túlságos erőszakolása pedig megintcsak Ibsen hatás.

Pedig micsoda gyujtogató sikert — és anyagit is — lehetne itt valami jegesen friss újjal csinálni — ebben a tespedt várokozásban. Valami dacosan egészséges témát drámává füllesztetni, mondjuk egészen lenről — és egészen akármit. És nem bókos és reflektoros estélyeket, inkább valami ételszagú tömeglakást. Gondoltam Móricz Zsigmond lesz az első, aki ezt megcsinálja, én ő benne láttam a leginkább közelállót mindehhez, de, de ma már ebben is kétségeim vannak. Sőt!

Pedig tény, hogy minden komoly és józan intellektüel az irodalomnak ezt a szocializálódását várja, ha kevésbbé tudatosan is.

És nem alap nélkül, azt merem mondani, történelmi követelmény, hogy életre kényszerüljön.

Révai József

MŰVÉSZET

IRODALOM

Mariay Ödön: Aranyszajú Zongh.
(Novellák. Táltos kiadása 1917.)

Mariay Ödön második könyve várásánál kevésszer néztem nagyobb érdeklődéssel magyar irodalmi termék elé — majdnem szenzációt vártam és kaptam nemsokkal kevesebbet, egy még ki nem teljesedett igazán írónak erő megmutatását, érző és irányos magvassággal. Érzés világa a tisztultabb; humanizmusból táplált gondolatokrét még erősen modorra determinálja az utóbb divattá fujt romantikus ideológia: magyarság, fajtság és egyéb lokális specifikum keresés. Ezen a ponton tapogatható ki írásainak gyöngéje s mint minden komoly tehetségnél, nála is valóra bizonyosodott, hogy a művész nem etnografikus felmutatója politikailag elszigetelt nemzetének, hanem a világeletnek, mint szintetikus komplexumnak hangsúlyozója (sajnos, hogy legtöbbször csak egyetlen) a születésével addóó nyelvén.

Mariay izmosodó tehetsége is erősen kíváncsok, a nyilván szűkebb környezetéből ható, sovén eszmekörből. Irodalma az oroszokon át kapcsolódik az internacionális egység, a mai kulturigényes művészetbe. Motivumai líraiak, módszere analitikus. Megfigyelései nem maradnak meg a szimplán ábrázoló naturalizmusnál, eimondása túlnő az objektív fotográfián, néha egészen a szimbolizmusig *teved*, de legfőképp torgathatóbb hibája, hogy írásainak nagy része még mindig csak irás: a történet fel-körülbeszélése és nem magának a történetnek átfűtött mondatokba mozdulása, az alakoknak másképp nem elhető szavakba szobrosodása. Ahelyett, hogy alakjai sorsát előttünk életné végig (ennek örök gátlója marad — ha hű marad hozzá — multi-iskolás analízise, amely még nem az egésznek mutatja meg összetevő darabjait, hanem az elhagyott darabok összeillesztéséből próbálja meg az egészet elénk állítani) a megírásra érdemes nagyszerűségnek csak utóizét az élet volt játékát meséli el könyvében.

Analízise lírai temperamentumából fejlik és innen van nagy rokonsága az oroszokkal, régebbi dolgaiban mint a Szekrény) pedig közvetlen szomszédosága Csehovval. A jövőre sok biztatásnak gondoljuk a magyarságát minduntalan hangsúlyozni akaró írónak azt az öntudatos magafigyelést, amin keresztül magasra mutató rokonságát megismerte. A Szekrény című novella még el akarja velünk hitetni, hogy úgy mint az Aranyszajú Zonghot, Györgyöt is tragikus magyarsága marasztalja a semmittevésre (Oblomovizmus) a következő történet azonban már orosz alakokkal orosz miliőben is játszódik le.

Az író fajtsága csak művei zamatos ízeinek megköstölése után érdekelhet bennünket s ekkor exotikusan a fantáziánkra bokrosodhatik s mint nyers erő talán értékelővé is magasodhatik. Mariay magyarságát így érezzük bizsergető exotikumnak a Nyalka Elete És Halála című kis állatregény olvasása után. Ami ebben a munkájában magyar: az már

nem a sallangos külsőfityegtetés, hanem a földszagu nyers erők új és egységes formákba tornyosodása s ami orosz benne: az már nem egyszerű ráhatás, hanem az elődökhöz illő pszihikai és művészi testesedés.

Ennek az írásnak oklatan elfogultságból vagy tudatlan föl nem értésből gáncsoló kritikusi is akadtak. Mariay analitikus pszichológiáját kifogásolták, kancsal megbántóással így: egy lónak illetően elénk állítása túlzott, részleteiben hihetetlen, mert a szimpla öntudatlan párat az író szinte az átlag emberi pszihé fölé emeli.

Ugy van! A Nyalka csikó néha valóban több az árokba ivott vagy a szomszédja kényerére acsarkodó embernél. S én Mariay épen egyik legszebb érdemének tartom, hogy kétféle fajta presszója alól bele tudta érezni magát egy primitív életdarab vérebe és velejébe. Amit a történetből kapunk az mind intuitive adódik s ha szuggesztív erőben Hamsun állattörténetei mellé állítjuk jó lépéssel előbbre, jár az északi mester érzelmességénél.

... „Attól kezdve nem volt nap, hogy föl ne rebent volna a kilincs zörgésére, rögtön rá csodálatosan megnyílt a sötét fal és fénygel a nyomában megjelent a kétféle. Néha még vaksötét éjszaka is betámitott s a markából árszított ragyogást az ölbe. Addig kísérte tekintetével a libegő mécslámpát, amíg csak látta és ilyenkor bontakozott föl legisztáiban a furcsa lény hatalmas voltáról benne motoszkáló rejtelem“ ...

Mintha csak egy primitív orosz festő jelenítene elénk a képet. Téma-rokonságban és a formák, színek végtelen leegyszerűsítésében Marc Chagall piktúrájával, történetesen pedig a Szoftopos Tehén Viziója című képével tart közösséget. Lehet, hogy Mariay nem is ismeri a Chagall képeket — lehet, de ez csak még erősebbre bizonyítja az elől írottakat.

A nyalka kamasz életében végre és letagadhatatlanul előtérbe ugrik az író magyarsága is. Itt kedve jön az embernek a művész eredetének utánanézni és elhinni azt, hogy a regény vérmes-vágyas jeleneteit így, ennyi nyers, ösztönös erővel csak egy a fizikumában még ki nem használt, kulturájában még nem dekadens, nyelvének gazdagságos fejlődésében álló népcsoport, véletlenül nemzet tagja csinálhatta meg. Különben Mariaynak minden erénye: monumentalitásra törekvő látása, lírai érzése és plasztikus, tömör mondatokat kovácsoló technikája ebben az írásban a legteljesebb.

A kötet külső formátuma tisztán és testesen előállított edénye az író mondani-valóinak. A Táltos kiadóvalalatt komoly munkára készülődése nagyobb igényeinknek ígér valamit s ezért idézzük ide is az írók magyarkodásáról vallottakat. A magyar könyveket nem a tulipán, nem a famadár, nem a ködmönös, subás és nem a csikós jelképek fogják az izléses publikum könyvgyűjtő kedvébe emelni, hanem az új grafikai szépségek erőben megnyilatkozása. A Táltos-könyvek mai ábrázolását még szinte elriasztóra tarkázzák az iparművészeti iskola ezeréves sablonjai.

Kassák Lajos

Somlyó Zoltán: Nyitott könyv.

(Tevan 1916.)

Olyan döbentől felcökmöközve jött hogy erejéhez fordultak. A Rimbaudt felporozta országról szürkéllett valami a cipőjén: a kivetődött temperamentum, a mindenütt lángalobbanás, a centrum felé anarhiaskodó gyerekség. A magasba, szélesbe, a közösbé misztikusosodó rimbaudi jellemzők sok-sok negatívumával és kevéske pozitívumával — de jött. Ennek a korszaknak kiáltványa: az Átkozott költő; egy önmagában lezárt személy szózata.

A továbbfejlődésben valami pszihikai csámpásságból nagyon maga fölé tekintézte Kosztolányi Dezsőt. Egy elferdült hátgerinc egyensúlyhiányával dől az egyedül üdvözítő modor felé. Valaki, aki megmutatta, hogy nemcsak hátgerinc, hanem ép törzs és fej is! A nyers biztonság behódolt a szeráfhangú hánykolódásnak. A Rimbaud-Verlaine pár viszonya ellenkezőjére hemperedett át.

Ott nézte a kishivatalnoklányok sietős útját, árva életét: egyik útközben tűzi meg a kontyát, a másik rossz cipőbe feive lép.

Újabb könyvei nagyon impresszionista elvetélések, melyekre jól illenek a jóakaratu Karinthy egyikhez készült ajánló sorai: „Ez a forró, folytonosan vért és élő szerveket vajudó líra önkéntelenül azt a féltékeny bánatot kelti a kritikában, hogy el kell múnia a hangulattal, melyből született ...“

Másik tántorodásra az ingatag egyensúlyú törzs a kabarétilusba bókól és ebben a mesterkelt, cirkalmas környezetben találkozik — perverz és végzetes eshetőség! — Babits Mihállyal:

Nincs tisztább szem a beteg szemnél,
mely látva lát és halni kész.
Nincs betegebb a tiszta szemnél,
amely követ, ha továbbész.

Vagy pedig:

Szemed bogárja aluszik,
most ólomhajóval uszik.
O szembogár, te szent bogár,
O messzi elröppent bogár.

A szélbe vetelt költészet mintagyűmölce pedig a:

Nyitott könyv, mely panflet akkor, ha stílusoknak, szemléleteknek, szempontoknak egyveleges hányvetése: harc és ha közönségnek-írónak egyéredű életfaktor az odapottyant nőző-cimbora és mondjuk Kosztolányi. Süldő lányoknak és kávézó polgároknak felvilágosítása a zsenik nagyszerű léhaságáról, cigányerkölceiről és a nyárspolgári jólléte nyakátmeresztgető rögészmejéről: ez pedig már a másodrendű mulatóhelyekről is ki-mustrált műsorszám.

Néhány, a Nyugatban és egyéb folyóiratokban magánkodó, de könyvalakba nem jutott izmosabb versen kívül, ennyi lenne Somlyó összegyűjtött költészetének summája. Itt-ott kicsillanó magaraszilajodás:

Karom volt két vaskalapács,
most rajt a halálharapás.
Két combom és a derekam:
most rajt a halál dere van.

de mindig megbicsakiott modorra törve.
A tudat, az irányítás ilyen szédülős betegségnek góciát Somlyó erotikumába: a pusztán primér női szexusjellegre kényszeredett érzékletébe helyezem. A ma-

gával rendelkező nemiség tulajdonképpen egy igen intenzív és terjedő világerzékelés (Halld Rimbaud mindenhez hozzáférnek ujjongását!) Ez a természeti érzés nagy szerepet juttat a nőnek: az asszonyi viszonyt univerzumivá iradatlanodhat (szociális bizgató ereje kétségtelen már a fajfentartás oldaláról is vagy pedig a térben kiadás sűrűdhet egyetlen anyalágy formába. (Mért nincs terem egy csomó Rimbaud idézetre!) De a nőnek olyan mániákus egyoldalúsítása és gazdaságtalan kiparáznlása, amivel Somlyó narkotizálja keresztül magát az életet, lehet ideig-óráig pompásan félrebeszélhető, de fejlődésében *nem teremő*. (Önmagában egyáltalán nem az!) Idők folymán bomlasztó.

Vagy Rimbaud szavaival:

Ehségem: Annus,
Szamaradon fuss!

Ha van valamire guszatusom még,
Csak a föld, meg a kövek, mi izlenék.
Cin! cin! cin! cin! egym a szelet,
Sziklát, vasat, földfelét
Szenet.

Örülünk az átkozott költővel!

György Mátyás

SZINHÁZAK

Magyar színház: *Öfensége kalapja*

Ujhelyi Nándor, az új színpadi író, akitől (mint minden kezdőtől) vártunk valamit, minden irodalmi skrupulus nélkül belékapcsolódott dögróváson kintlódó színpadi "irodalmunk" jellegzetesen magyar megalkuvó, léha mitbánomoskodásába. Nem kár érte. Darabjához méltó keret a színház elképesztően nyegle kiállítás.

Nemzeti színház: *Hebbel: Mária Magdolna*

Eszközeiben a legtisztább naturalista dráma, a naturalizmus megnevesedett értelmezésében. Nem egy darab élet: az élet, színpadra sűrítve az objektíven szemlélő író élelítésével. Egészséges és életerős forma; perspektívájában kiszélesült, keret nélküli valóság gátolás, valami rajongó jobbrakivánczossal a mélyén, sok őszinte komolyan-hittel és sok-sok igaz látóformává élt pesszimizmussal átítatva, meggyötörve.

Nem kiindulási pontja a naturalista színműírásnak, (bár sokan tekintették annak) de nem is ugródeszka (sokan használták ennek) melyről tetszetősebb, levegősebb atmoszférákba bukfenchezhet a pipeskedő komédiás. Esőverte, biztos, kemény talaj. Föld, mely embereket szül, s a melyből másravágyó délibábok párja is száll a nap felé a sok minden egyébbel.

Mert délibábon, kiszáradt embermoszatokon túl a föld; az élet; mennyi minden még!...

Az az élet, amelyhez a natura nyújtja a keretet: puszta lehetőség.

Lehetősége az időbe és térbe tejesedő életnek. Lehetőség, melynek életté váltása a naturán túl, és csak esetleg történhetik a natura eszközeivel.

Megmutatni a lehetőségeket, bekapcsolni a beteljesedés folyamatába; kinyitni az összes zsilipeket: — ez a naturalista művészet.

Naturalizmus, mely úgy lendül el a

naturától, hogy azt is magával emeli a naggyalítás magasságába.

Apró észrevezések összetevődése, egymásbakapcsolódása és tömeglátások színléze a látó agy munájkával. A szív csak a naturán túli lehetőségek naturán odaállított végeredményében életeseedik valóság, romantikától megtisztultan. Hebbel ezeken az utakon jár a *Mária Magdolnában*.

Klasszikus példák és történelmi ember-nagyságokon nevelődött élethite, mely mindvégig mélyen befonódott a valóság földszagu akarásokkal, megbicsaklásokkal agyongyötört emberi kívánczóságok egymástöle-ágaskodása, kemény, önzésbe siklító és szeretetbe siró verekedés. Eszközeiben: emberi; makacs hitében: heroikus. De ez a heroizmus úgy ömlik át a tettekbe, hogy nem az embereket laposítja élettelen heroszokká: maga válik emberivé.

Emberei itt csak a nyelvükben, gesztusaik felcsiklásában felistenek; enjük alapja földszagu akarásokkal, megbicsaklásokkal agyongyötört emberi kívánczóságok egymástöle-ágaskodása, kemény, önzésbe siklító és szeretetbe siró verekedés. Eszközeiben: emberi; makacs hitében: heroikus. De ez a heroizmus úgy ömlik át a tettekbe, hogy nem az embereket laposítja élettelen heroszokká: maga válik emberivé.

Nem eszmek harca szorult ágáló eggyedekbe; a néhány ember ökölremenése fágul, a szók gesztusok mögötti perspektívában, emberekbe kristályosodó eszmek csatájává.

Ibsen szimbolizmussal éri el ezt a távlatokba naggyobbdást. Hebbel kemény, tudatos koncentrációval; Ibsen a technika hajszálrugóinak pontos egymásba-működésével, Hebbel erőszakos és erős egymásba-kényszerítésével a motívumoknak. De nemcsak a technikában: a témátásban is jelentkezik ezek az Ibsennel az lefinomodás felé gyöngült, külömbsegek. Ami ott fölényes cinizmus, itt egészséges, hangos káromkodás; megvetés, düh. Hebbel világtájdalma soha sem hágyad az akaratnélküli báb siránczossá; nem tud, nem akar belenyugodni a dolgokba; verekszik s fájdalmával egyidőben él az (Ibsennel csak óhajtott) életöröm.

Mindez arra predestinálná, hogy az egészséges élet örömebe teljesedő költője legyen.

Es nem az.

Nem engedik: az iskolák, mikből felnőtt s a környezet, melyben élni kényeszerült.

Elfogult pesszimizmusa, mely a tisztánlátásra törekvésben megjojtotta a hitét, nekibőszült makacssággá vadult. *Nem akar* kiutat találni. Az ógörög végzet-tragédiák és Sakespeare drámáinak megmásithatatlan lezártágát mintazza darabjaira, tudatos gyötörni akarással. *Judit*-nál még utat enged az esetlegességnek: „Imádkozzatok, hogy magtalan legyen a méhem. Talán kegyelmes az Úr!” Mária Magdolnában ugyanez a motívum, mely a gyerektől rettegő leány előtt a halál kiutját nyitja meg, reménytelenségé nő, cselekvésbe végzetesedik.

A klasszicizmuson keresztül a natura felé megtisztult ember-látása csak ott török bele korának romantikus élethitibe, ahol a szerelmet, mint közelebbi motívumot mozgatja elénk. Az érdekes, szerelem nélküli Leonhard naturás; Klára odaadásában romantikára hajló; a Titkár pedig, érzelmeiben, tiszta romantika. Ezért olyan elhibázott, s ezért kívánczik el a

darabból a harmadik felvonás első változása. Itt nem a maga nyelvén beszél Hebbel.

Élelítésének legteljesebb bizonyítója Antal mester alakja, s mellette a csupa — kontúr fiú. Mindezek nagyív koncentrációja a naturalizmusában is már-már embertípussá stilizált Klára mártírfényes portréja. Kidoigozottságának tökéletességével felette áll Hebbel minden asszonyalakjának; életbefejdültségével halvány ember-áryékokká ragyogja túl Ibsen szimbolisztikus asszonyait. Judit legendás heroizmusával szemben fájdalmakból halálba nemesedő ember. Tragikum, s tragikumának énjeben rejtőző indító, inkább Shakespeare, egy kicsit Racine felé hajtják; de ott is, nem annyira az asszonytestvérei, mint a tragikusá érő férfiak gondolatvilágában találhatjuk meg a hasonlóságokat. De ez a tragikum a beállításban átnő az író korának élelehetőségeibe, s itt a filozófus szemekkel meglátott realista kegyetlenségekben, Antal mester tragikumával bővülve, életragédiává szélesedik.

Az egészséges szemekkel látott téma mögött, a cselekmény színpadra állításában, sokkal gyengébb Hebbel mint a tragikum elgondolásában. A klasszikus recitálást élettellel teljes, szépen konstruált beszédekbe fogta, de a beszédek egymáshoz kapcsolásában, az alakok színpadra-mozgatásában nem sokkal lendül előre elődei (nekik és náluk még jó) színpadi technikájától. Többi darabjaival szemben a Mária Magdolna így is haladás; de, ha már megtalálta az új témát, a mi életünkbe és a mindenbe fájó dráma témáját, és a gondolatvilágának talált értékes és jól simuló külsőségeket is, csak a konvenciókból való teljes kivetkőződés kellett volna ahhoz, hogy ezt a mondanivalóját a saját, magától adódó beállításában keretezze elénk. Másrészt azonban kétségtelen az is, hogy az itt elért eredmények eredmények maradtak a színpadra nézve is.

Az előadást mindvégig Pethes széles átfogóju egyszerűsége vezette. Önfegyelmzésének kitünő próbája volt a szerep: Antal mester olyan nyelven beszél végig a darabot, melynek lendületes volta szinte rákényszeríti a színészt a szavalásra. Pethes ezt végigcsinálta anélkül, hogy csak egyszer is, beleesett volna a deklamáció pózába. Mellette, Kürti József játékának stilizált szépségeivel, és Lugosi Béla, sok sikerrel igyekeztek teljessé tenni a képek plasztikáját. Várady Aranka jobb volt mint máskor (legutóbbi szerepénél, a Hadi-fogoly-ban, sokszorosan jobb) de a gáncs nélküli elfogadhatóság színvonalára most se emelkedett. Elismételjük: több egyszerűséget, és többet önmagából!

Hevesi Sándor rendezése döccenők nélkül segítette előre az előadást. Általában: mind a kettő tudatos, becsülletes munka volt.

Mácsa János

Felelős szerkesztő: KASSÁK LAJOS

Főmunkatársak:

György Mátyás, Komját Aladár, Uitz Béla

Kiadja:

a MA folyóirat és könyvkiadó R. T.

P R O P A G A N D A

A „MA” törekvése: a nemzetközi életbe belekapcsolódva, korunk eszéhez és érzéseihöz szóló új művészetek kultiválása és propagálása.

A „MA” közleményei a legmagasabb szempontból változódnak össze.

A „MA” minden száma közöl verseket, novellákat, kritikákat több oldalnyi reprodukciót és kottákat a legkiválóbb hazai és külföldi művészekről.

A „MA” tulajdonosai írók és képzőművészek s így lapunk támogatói nem egy üzleti haszonra alakult vállalat tőkéjét gyarapítják, hanem közvetlenül segítik művészi programjuk érvényesítéséhez azokat, akikről művészi értékeket kapnak.

Felhívjuk az irodalom és művészet barátait előfizetésre és a támogatás olyan módjára, mely nálunk ugyan szokatlan, de a külföldi kulturális pontok művészi életében régóta ismert.

A pártolás eme formájához vannak egy évi időtartamra vonatkozó pártoló tagsági jegyek és vannak állandó érvényűek. Egy évre vonatkozó jegy ára 20 korona, állandó érvényű jegy ára 200 korona.

A pártoló tagsági jegyek birtokosai a tagsági jegy érvényességi időtartama alatt

külön előfizetési díj nélkül kapják folyóiratunkat, egyéb irodalmi kiadványainkért fél árat fizetnek, évenként egy művészi értékű műlapot kapnak ajándékul, matinéinkra két darab féláru jegy áll rendelkezésükre és egyéb művészi vállalkozásainkban is hasonló kedvezményekben fognak részesedni.

Akik csak az előfizetési díjat küldik be, (egy évre 8 korona, félévre 4 korona) a felsorolt kedvezményekre igényt nem tarthatnak.

A „MA” kiadóbizottsága

A megjelenés dátuma 1917. június 15. A lap minden cikkéért a szerző felel

Most jelent meg!

VALAKI JÁTSZIK VELÜK . . .

GARDA JÓZSEF:

című 3 felvonásos drámája. Ára K 2.— Megrendelhető a „MA” könyvkiadóhivatala útján.

Megjelent!

Ára **3.50** fill.

Új költők könyve

című a „MA” lírai antológiája

Számozott, kemény kötésű, eredeti linoleum-metszettel díszített s a szerzők aláírásával ellátott amatőr-kiadásban . . . K 10.—

Kapható minden könyvkereskedésben és a „MA” kiadóhivatalában.

A „MA” kiadásában megjelent

Singer Henrik
Világnézet

című füzet

ÁRA 1 KORONA.

Kapható minden
könyvkereskedésben.

Az egyetlen magyar szaklap,
amely az
amatőr gyűjtősport
összes ágazataival foglalkozik: a

„GYŪJTŐK LAPJA”

Kiadótulajdonos:

Magyar Amatőrök Országos Egyesülete.

Kiadóhivatal:

Budapest, VII., Csányi-utca 12.

Előfizetési ára 1 évre 3 K.

Megjelenik minden hó elsején.

Mutatványszám 50 fillér.

Modern Színpad

Koronaherczeg-utca 6.

Új műsor:

Vegyen el feleségül! Operett, irták: Flers, Caillavet és Claude Terrasse. (Medgyaszay Vilma, Vendrey, Boross Sajó.) **Megcsal?** Irta: Benda Jenő. (Mészáros Giza, Bánóci.) **Forgalmi zavar.** Zenés blüett, irta: Gábor Andor, a zenét: Nádor Mihály. (Kökény Ilona, Boross, Sajó, Gellért.) **Régl vicc.** Tréfa, irta: Harsányi Zsolt. (Rózsahegy Kálmán, Uray, Varsa.) **Uj Gábor, Harsányi-, Békeffy-tréfák.** — Dr. Szirmai Albert új dalai.

Kezdetre pont 7 órakor.

Borszéki ásványvíz

Gyomor- és bélrenyheségnél, hurutos dyspepsiáknál, cukorbetegségnél stb. nélkülözhetetlen.

Kapható mindenütt.

Főelárúsítás:

Borszéki Furdóvállalat
Részv.-Társ.

BUDAPEST, V.,
Nádor-utca 6.

Telefon: 36-52.